

*Damir Knjaz
Bojan Matković
Tomislav Rupčić*

**PRILOG ANALIZI PROBLEMA ORGANIZACIJE I PROVEDBE
TEMA IZ KOŠARKAŠKE IGRE U NASTAVI TJELESNE
I ZDRAVSTVENE KULTURE (U OSNOVNIM ŠKOLAMA
REPUBLIKE HRVATSKE)**

1. UVOD

Kako bi nastava bila učinkovita potrebno je zadovoljiti brojne uvjete od kojih je samo manji broj u zoni odgovornosti predmetnog učitelja. Njegova stručnost, motivacija, predanost, adaptabilnost i iskustvo često nisu dovoljni kako bi se “zamaskirali” brojni problemi koji trenutno egzistiraju u procesu organizacije i provedbe nastave Tjelesne i zdravstvene kulture u Republici Hrvatskoj. Stanje svakako nije isto u svim županijama niti gradovima. Često se potpuno različiti uvjeti rada mogu pronaći i u susjednim školama. Pa ipak, moguće je determinirati nekoliko zajednički problema svih odnosno većina osnovnih škola u Republici Hrvatskoj. Srednje škole zbog svoje generalne različitosti susreću su se mnogim istim ali i različitim problemima te nisu predmet ove analize.

Program koji unutar nastave Tjelesne i zdravstvene kulture uključuje teme vezane uz košarkašku igru definitivno pripada u “zahtjevniji” dio nastave. Razlog tome je složenost pojedinih elemenata košarkaške igre, košarkaških pravila, potrebitost dovoljnog prostora, itd. Zbog toga se često dovodi u pitanje uspješnost ostvarenja svih ciljeva i zadataka u području košarkaške igre tijekom nastave Tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnoj školi.

O tim i ostalim problemima u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture je potrebno govoriti i pisati kako bi se isti definirali te kroz objektivno i realno razdoblje otklonili ili barem umanjili. U takvim analizama svakako moraju sudjelovati nastavnici koji neposredno sudjeluju u nastavnom procesu jer su oni svakodnevno suočeni s dana problemima, najbolje ih prepoznaju te su temeljem toga u stanju predložiti i najbolja rješenja.

2. RASPRAVA

Koji su osnovni problemi organizacije i provedbe nastave Tjelesne i zdravstvene u osnovnoj školi s posebnim osvrtom na teme vezane uz košarkašku igru?

1. Prostor

- mnoge škole u Republici Hrvatskoj ne raspolažu s dovoljno prostranim sportskim dvoranama s odgovarajućim označenim košarkaškim igralištima te pripadajućim koševima. Ako i raspolažu s dvoranom koja ima košarkaške dimenzije, problem nastaje s brojem eventualnih pomoćnih koševa koji su nužni kod postizanja potrebnog broja ponavljanja kod učenja nekih (najzanimljivijih) košarkaških elemenata a imajući u vidu brojnost učenika. Također mnoge dvorane zbog nedostatka prostora unutar same dvorane s košarkaškim dimenzijama (ne više od toga) drže ostale sprave potrebne za provođenje nastave (gimnastičke sprave, golovi, stupovi, strunjače...). Zbog toga kvalitetno i maksimalno učinkovito provođenje nastave je svakako upitno uz stalnu opasnost od nastanka ozljeda uslijed sudara s objektima u dvorani. Košarka zbog svoje potrebe za prostorom tijekom izvođenja mnogih dinamičnih vježbi ili same igre često je potencijalnim “uzrokom” takvih ozljeda. Pravo je umijeće u takvim prostorima sigurno i kvalitetno organizirati teme iz košarkaške igre te pritom poštivati principe: dinamike, uključenja svih učenika, dovoljnog broja ponavljanja, individualnog ili barem skupnoga pristupa...

2. Nastavna sredstva i pomagala

- nedostatak ili nedovoljan broj nastavnih sredstava i pomagala onemogućuje u prvom redu provedbu zadanog nastavnog plana i programa te njegovu kvalitetu. Iako je relativno jednostavno (prema nastavnim temama) odrediti potrebna sredstva i pomagala (gotovo da) ne postoji škola u zemlji koja posjeduje ili ima na raspolaganju sve potrebno. Tada se učitelji moraju snalaziti (improvizirati) a često i odustajati od određenih tema a što u konačnici rezultira manjim postignutim rezultatima. Iako je svaka osnovna škola dužna osigurati materijalno tehničke uvjete učiteljima za provedbu nastavnog plana i programa, praksa nam pokazuje suprotno. U nastalim situacijama učitelji se snalaze na mnoge privatne i poluprivatne načine, a što svakako ne bi smio biti model rada u osnovnim školama. Respektirajući sve razloge ovog problema nužno je ukazati na njih te “druga strana” (uprave škola, resorno Ministarstvo...) mora također pokazati respekt prema ovom problemu i njihovo rješavanje uvrstiti u prioritete. U dijelu tema koje se odnose specifično na košarkašku igru najveći problem kod većine škola je broj lopti kako bi se mogao povećati broj ponavljanja kao i intenzitet vježbi. Također mnoga pomagala koja unapređuju učenje i vježbanje pojedinih elemenata košarkaške tehnike nisu na popisu inventara velike većine osnovnih škola u Hrvatskoj. Jedan od primjera je oprema vezana uz provođenja programa mini košarke (lopte većine pet, koševi s mogućnošću podešavanja visine) koji se nalazi u nastavnom planu i programu (kao opcija) trećih i četvrtih razreda.

Program se prema mnogim istraživanjima i radovima (Knjaz i sur., 2002.) pokazao kao vrlo uspješan, ali ih nažalost škole nisu u mogućnosti provoditi. Drugi dio ovog problema je educiranost ili osposobljenost učitelja(ica) razredne nastave u ovoj i sličnim temama ali ovaj osvrt nije usmjeren ka tom problemu iako on definitivno postoji.

3. Broj učenika

- broj učenika u razrednim odjeljenjima je relativno velik i to svakako otežava organizaciju nastave te svladavanje svih nastavnih tema, a pogotovo tema iz košarke. Košarka je po svojoj strukturi iznimno dinamična i zahtjeva slobodan prostor. Ako se to poveže s nedostatkom prostora i potrebnih pomagala problem postaje mnogo veći i gotovo nerješiv. On zasigurno ne spada u “zonu odgovornosti” predmetnih učitelja te će za njegovo rješavanje biti potrebno mnogo novčanih ulaganja gradnjom novih škola i/ili proširenjem starih. Svakako da je rješenje u jednosmjenskom radu škola a što je deklarativno opredjeljenje Republike Hrvatske. To bi omogućilo provedbu nastave Tjelesne i zdravstvene kulture i u drugačijem obliku od današnjeg. Takav program koji je eksperimentalno proveden u Hrvatskoj tijekom devedesetih godina uključuje izbor pojedinih sportova od strane djece te veći broj nastavnih sati. Na taj način, a prema provedenim istraživanjima (Radaković, Knjaz i sur, 1996.), rezultati su mnogo kvalitetniji i raznovrsniji. Kao jedno od trenutnih rješenja u savladavanju tema iz košarkaške igre svakako se može savjetovati upotreba odgovarajućih metodičko-organizacijskih oblika rada. U nedostatku prostora i materijalno tehničkih uvjeta stanični oblik rada se u mnogim temama pokazao kao vrlo učinkovit jer su učenici maksimalno koristili prostor i materijalno tehničke uvjete koji su im je na raspolaganju. Prema tome dio učenika može biti uključen u vježbe koje zahtijevaju veći prostor dok dio učenika može na ograničenom, manjem prostoru biti uključen u neke druge vježbe. Potrebno je upozoriti učitelje da važnost kvalitetnog postavljanja položaja i vidnog polja učenika zbog mogućeg međusobnog sudaranja te eventualnih pogrešnih, nepreciznih dodavanja i hvatanja lopte.

4. Nedovoljna javna promocija tjelesnog vježbanja i bavljenja sportom

- navike i mišljenja s kojima djeca dolaze u školu u mnogome određuju njihovu motiviranost za određena područja. Nastava Tjelesne i zdravstvene kulture je po mnogo čemu specifična i zahtjeva od djeteta (te svakako i od učitelja) drugačiji pristup. Odnos roditelja, okoline, medija, uzora prema tjelesnom vježbanju kod djece značajno utječu na formiranje stava i odnosa prema o tome te u mnogome i na motivaciju prema nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture. Svakako da u

tom segmentu učitelj može učiniti značajne napretke te ponekad i u potpunosti “okrenuti” eventualno negativan stav djeteta. Košarka definitivno spada u jedan od hrvatskih nacionalnih sportova te je time i popularnost košarke visoka a što treba iskoristiti za uključenje što većeg broja djece u sport. Također, košarka kao sama aktivnost je izuzetno korisna i svrhovita za kvalitetan rast i razvoj djeteta te se može kvalitetno uklopiti u sveukupni razvoj mladog čovjeka s posebnim naglaskom na psihosociološku komponentu. Ne treba zanemariti niti veliku uključenost košarke i košarkaša u medijima, a što bi se trebalo iskoristiti za promociju pozitivnih segmenata bavljenja sportom od najmlađe dobi

- U svakom slučaju zadatak je svih segmenata djetetove okoline poticati njegovu uključenost u programe koji uključuju tjelesnu aktivnost. U prilogu tome, nastava Tjelesne i zdravstvene kulture morala bi biti osnov takvog pristupa, mogućnost da se djetetu “ugrade” osnovna znanja i navike koje će ga pratiti kroz cijeli život. Javnost definitivno, na globalnom planu, ne čini dovoljno u promicanju tjelesne aktivnosti, bavljenja sportom i u konačnici razvoja Tjelesne i zdravstvene kulture. Mnogi su primjeri ulaganja velikog novca u “velike sportske događaje”, “velika sportska imena”, velike sportske ekipe” te njihova generalna nesposobnost da pozitivno utječu na djetetovu motiviranost k tjelesnom aktivnošću ili bavljenjem sportom. Niti košarka u tom segmentu nije izuzetak. Često se pretjerano potencira “vrhunski” i profesionalni sport te sportski rezultat u njemu, a premalo sama tjelesna aktivnost s naglaskom na rekreativni oblik (iako on u sebi može imati mnoge oblike natjecanja i nadmetanja). Primjer nereda na sportskim priredbama samo je jedan u nizu takvih problema, a koji mladima šalju potpuno pogrešnu poruku. Također neke inicijative o smanjenju broja sati Tjelesne i zdravstvene kulture te njegovo još kasnije uključenje u nastavni proces svakako upućuju na nepoznavanja i nerazumijevanje ovog problema. Primjera ima mnogo i svakodnevna su pojava.

3. ZAKLJUČAK

Ukoliko želimo unaprijediti zdravlje učenika te kod njih stvoriti potrebu i naviku bavljenja tjelesnom aktivnošću Tjelesna i zdravstvena kultura u nastavnom procesu mora imati značajno mjesto. Košarka unutar tog programa u Hrvatskoj tradicionalno zbog mnogih opravdanih, ali i subjektivnih razloga ima posebno mjesto. Kako bi rezultati bili na očekivanoj razini potrebno je intenzivnije rješavati probleme koji definitivno postoje i o kojima treba pisati i razgovarati. Učitelji Tjelesne i zdravstvene kulture jednim manjim dijelom mogu učiniti pozitivne pomake, ali bez značajne podrške svih ostalih odgovornih faktora oni će svoj trud većinom “trošiti” na “gašenje požara” te na improvizaciju koja svakako nije idealno rješenje te nije ono što naša djeca zaslužuju.

4. LITERATURA

1. Radaković, S., Knjaz, D., Pivac, M., Vampula, B., Fučkar, K. (1996.). *Prilog analizi uspješnosti provedbe eksperimentalnog programa tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnoj školi*. 5. ljetna škola fizičke kulture RH. Zbornik radova. Rovinj, str. 57-58
2. Knjaz D., Bo. Matković (1997). *Motor characteristics of the attendands in the mini basketball school "Cibona"*. Zbornik radova 1. međunarodne znanstvene konferencije Kineziologija "Sadašnjost i budućnost". Dubrovnik, str. 149-151.
3. Knjaz, D., Matković, B. (2002). *Vpliv prilagojene košarkarske vadbe na motorični razvoj 6-9 letnih otrok*. Zbornik prispevkov. A child in motion (ur. Pišot,R.) Univerza v Ljubljani. Pedagoška fakulteta. Ljubljana. str. 261-264.
4. Knjaz, D. (2000.). *Mini košarka*. Zbornik radova 9. ljetne škole pedagoga fizičke kulture republike Hrvatske, (ur. K. Delija), str. 159.
5. Matković, B., D. Knjaz. (2002.). *Osvrt na nastavni plan i program predmeta tjelesna i zdravstvena kulture u osnovnoj školi u području košarkaške igre*. U: V. Fidak (ur.) Zbornik radova 11. ljetne škole kineziologa RH, Rovinj, 2002., (str. 269-272), Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.